

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČNÍK: II.

ČÍSLO: 6

JUN-JUL 1991

MODERNIZÁCIA ARCHÍVOV KRAJÍN STREDNEJ EURÓPY

Z iniciatívy Medzinárodnej rady archívov (ďalej MRA) sa uskutočnila v Prahe v dňoch 8. a 9. apríla 1991 porada, ktorej cieľom bolo prekonzultovať súčasnú situáciu v archívnictve v krajinách strednej Európy v bezprostrednej porevolučnej dobe, nastoliť problémy a priority, ktorých riešenie je akútne a hľadať možnosti vzájomnej spolupráce i nožnej pomoci zo strany UNESCO i MRA. Porady sa zúčastnili zástupcovia MRA, na čele s jej prezidentom Jeanom Favierom, UNESCO, vedúci predstavitelia ústredných archívnych správ a inštitúcií Poľska, Maďarska, Bulharska, ČSFR.

Najskôr sa preskúmali právne otázky. Posudzovala sa úloha a funkcia štátu vo vzťahu k archívom, decentralizácia, kompetencia územných štátnych orgánov a miest, privatizácia podnikov, odškodné (reštitúcia) a využívanie archívnych dokumentov.

Účastníci potvrdili, že vo všetkých krajinách sa pripravuje nová archívna legislatíva. V súvislosti s ňou sa osobitne skúmajú kompetencie štátu, územných orgánov štátnej moci a samosprávnych miest vo vzťahu k archívom a k ochrane súkromných archívov.

Hneď po politických zmenách v jednotlivých krajinách štátne archívy vykonali okamžité opatrenia a prevzali archívne fondy bývalých vládnych politických strán. Štátne archívy sa všade pripravujú na zvládnutie úloh, ktoré súvisia s privatizáciou podnikov a reštitúciou zoštatneného majetku. Pozitívne sa konštatvalo, že opatrenia, ktoré sa vykonali v oblasti poskytovania archívnych dokumentov domácim i zahraničným bádateľom všade dodržiajú odporčané úpravy MRA.

V bloku technických otázok sa pertraktovala výchova, ochrana a informatizácia. V súvislosti s výchovou archivárov sa konštatovalo, že modernizácia archívov vyžaduje rozšíriť špecializovanú výchovu formou stáží v zahraničí a tak isto organizovať tematické semináre o vlastných krajinách. Pre plánovanie týchto akcií sa ako prvoradá vytypovali oblasti ako napr. informatika, predarchívna starostlivosť audiovizuálne dokumenty, správa archívov a výchova archívnych pedagógov.

V súvislosti s oblasťou ochrany dokumentov boli UNESCO a MRA požiadané, aby pomohli pri rozpracovaní základných, resp. menej nákladných metód ochrany a aby napomáhali formulovaniu minimálnych požiadaviek na ochranu archívnych súborov.

Všetky archívne správy a sčasti aj štátne archívy disponujú už s počítačmi rôznych typov. Systematická informatizácia archívnictva je však len v štádiu budovania. V súvislosti s ňou všetci účastníci porady zdôraznili dôležitosť udržiavania kontaktov medzi archívniectvom krajín regiónu a rozvíjania dvojstrannej spolupráce s ostatnými európskymi krajinami, osobitne s Rakúskom, ktoré so zreteľom na svoju geografickú polohu môže pomôcť pri modernizácii archívov.

Na záver porady sa formulovali konkrétne akcie i zámery. V súvislosti s problematikou decentralizácie archívov sa prostredníctvom MRA pošlú požadované množstvá "Aktov" z 20. Medzinárodnej konferencie archívov (Madrid 1989), ktorá sa zaoberala vznikom, pôsobením a zabezpečovaním archívnych inštitúcií.

Z iniciatívy maďarských partnerov sa zorganizuje v Budapešti dvojdnové stretnutie, kde sa posúdia problémy zviazané s privatizáciou podnikov a sektoru služieb.

Zúčastnené krajiny informovali, že v roku 1992 uskutočnia tieto semináre: Bulharsko - seminár o informatizácii archívov, Maďarsko - seminár o skartácii, Poľsko - seminár o archívnej informatike (Poznaň), Slovensko - seminár k výchove reštaurátorov. Každý seminár počítá s podporou MRA i krajín regiónu.

Na porade sa ďalej formulovali požiadavky na zahraničné stáže, a to pre oblasť informatiky, predarchívnej starostlivosti, audiovizuálne dokumenty a výchovu pedagógov. Slovenskí zástupcovia vyslovili želanie, aby sa každoročne týchto stáží mohli zúčastniť šiesti mladší archivári. Účastníci by privítali, keby sa stáže pre pedagógov konali vo Francúzsku a stáže pre audiovizuálne dokumenty vo Viedni. Zhromaždenie ocenilo ochotu rakúskych štátnych archívov na organizovanie každoročnej stáže pre krajiny bývalej monarchie. Rovnako podporilo projekt organizovať v Maribore (SFRJ) kurzy pre výchovu konzervátorov

Zhromaždenie odporúčalo preložiť do národných jazykov metodické smernice RAMP (Peter Walne), Selected Guidelines for the management of records and

archives: a RAMP reader, UNESCO, 1990).

UNESCO zašle účastníkom porady štúdiu RAMP pripravenú H. Fordovou o výchove personálu a užívateľov k ochrane dokumentov. Archivná správa Francúzska rozošle "Actes" z Národného kongresu archívov z Moulins a St. Briec k využívaniu a ochrane dokumentov.

Na záver sa zdôraznilo, že bilaterálna spolupráca sa bude uskutočňovať v súlade s platnými možnosťami. Otázky koncipovania projektov a ich uvádzania do praxe sa budú sústavne konzultovať s Medzinárodnou radou archívov.

Peter Kartous

ZO ZASADNUTIA VEDECKEJ ARCHÍVNEJ RADY

Druhé zasadnutie Vedeckej archívnej rady v roku 1991 sa konalo 17. júna. Hlavným predmetom rokovania bola otázka výchovy a vzdelávania archívárov.

Pri kontrole uznesení zo zasadnutia 14. marca sa prijalo ešte dopĺňajúce uznesenie, týkajúce sa ponechania Vedeckej archívnej rady v texte novely zákona a s tým súvisiacej prípravy listu 1. námestníkovi ministra vnútra SR.

Problematiku výchovu a vzdelávania archívárov uviedol informáciou zo zasadnutia pracovnej komisie VAR pre výchovu a vzdelávanie archívárov jej predseda PhDr. Elemír Rákoš, CSC. Komisia zasadala 26. apríla 1991 a zaoberala sa týmito okruhmi problémov: stredoškolské štúdium archívnictva, vysokoškolské štúdium archívnictva, špeciálne štúdium reštaurátorstva archívnych dokumentov, ďalší odborný a vedecký rast archívárov, úlohy Atestačnej komisie MV SR pre pracovníkov archívnictva.

Koncepciou pripravovaného stredoškolského štúdia archívnictva a spisovej služby oboznámila VAR pracovníčka Odboru archívnictva PhDr. Alica Paulusová. Uviedla, že po dobrých skúsenostiach z nadstavbového štúdia archívnictva v rokoch 1970 - 82 sa rozhodol OA MV SR iniciovať zriadenie štvorročného stredoškolského štúdia s maturitou so špecializáciou na archívnictvo a spisovú službu v 3. a 4. ročníku na Strednej knihovnickej škole v Bratislave od šk. r. 1992/93. Ako odborné predmety by sa vyučovali: Úvod do archívnictva, Dejiny správy, Pomocné vedy historické, Spracovanie, ochrana a využívanie archívneho materiálu, Predarchívna starostlivosť, Spisová služba. Výpočtová technika a technika administratívy sa budú vyučovať v rámci všeobecno-vzdelávacích predmetov, podobne aj cudzie jazyky.

O koncepcii vysokoškolského a bakalárskeho štúdia archívnickva hovoril prof. PhDr. Jozef Novák, DrSc. Uviedol, že sa v súčasnosti realizuje vysokoškolské štúdium archívnickva ako päťročné, dvojpredmetové spolu s históriou. Od šk. r. 1990/91 sa zaviedlo tzv. dvojstupňové štúdium s dvomi štátnymi skúškami. Absolventi vysokoškolského štúdia získavajú titul magister, akademický titul doktor v rámci trojročného doktorandského štúdia. Novokoncipované bakalárske štúdium má za úlohu pripraviť archívára praktického zamerania. Bude to samostatné trojročné štúdium ukončené záverečnou skúškou.

V diskusii sa hovorilo o otázke vyučby cudzích jazykov v rámci stredoškolského štúdia, o profile archívára -stredoškolačka, -bakalára, -vysokoškolačka, o učiteľoch odborných predmetov stredoškolského štúdia, o rozdieloch v akademických tituloch, vedeckých hodnostiach i budúcnosti vedeckých aspirantúr.

V rámci rozličného informoval VAR riaditeľ GA MV PhDr. P. Kartous, CSc. o liste ústredného tajomníka KDH ministrovi vnútra SR s požiadavkou o zriadenie Slovenského historického ústavu v Ríme. V pripravenej odpovedi ministra sa hovorilo o zásadnej podpore, ale zriadenie takéhoto ústavu nie je len v kompetencii ministra vnútra (uznesenie vlády SR č. 159 z 9. 4. 1991). Ďalej predseda VAR PhDr. R. Marsina, DrSc. predostrel návrh vykonať súpisy slovenských archívov v USA a Kanade a za tým účelom vyslať na pracovnú cestu archívára. Problém realizovania takejto cesty je len v jej finančnom zabezpečení, ako to uviedol riaditeľ Odboru archívnickva.

Mária Stieberová

VEDECKÁ RADA SÚA SR

Vedecká rada Státneho ústredného archívu SR rokovala dňa 18. júna 1991 o výskumných úlohách archívu. Prerokovala projekty troch výskumných úloh: Bibliografia archívnickva na Slovensku, Analýza klasického archívneho informačného systému, Analýza archívneho informačného automatizovaného systému (AIAS). Na úlohe Bibliografie slovenského archívnickva pracuje J. Ginterová, ktorá aj obhajovala svoj projekt.

Ďalšie dva projekty pripravili pracovníci oddelenia výskumu A. Varga a F. Palko. Obidva projekty tvoria súčasť väčšej úlohy s názvom Teória a metodológia

spracúvania a sprístupňovania archívnych dokumentov. Analýza konvenčného archívneho informačného systému (archívne pomôcky) bude tvoriť východisko k skvalitneniu informačného systému v archívniectve a k vytvoreniu podmienok pre fungujúci automatizovaný informačný systém. Klasické informačné pomôcky, najmä inventáre nie sú jednotne spracované. Vznikli pochybnosti o jej informačnej hodnote a tým aj o využití v AIAS. Riešiteľ (A. Varga) skúma otázku podstaty nedokonalosti archívnych pomôcok, či spočíva ozaj iba v nejednotnom vypracovaní inventárov, alebo aj v nekvalitnom spracovaní archívnych fondov? A. Varga sa rozhodol vykonať nasledovné práce: 1. prehľad a analýzu metodických inštrukcií a návodov o spracovaní archívnych dokumentov (od r. 1954), 2. zistiť stupeň a kvalitu spracovanosti fondov na základe najnovších archívnoteoretických poznatkov (vyberove podľa inventárov), 3. analyzoval inventáre, katalógy a registre (vyberove) štátnych archívov na Slovensku.

F. Palko úlohou o analýze AIAS mieni pokračovať v automatizácii ďalších úsekov archívnych činností v SÚA SR, analyzoval doterajšie už fungujúce subsystémy a vyhodnotil poznatky z domácej a zahraničnej literatúry a najmä porovnával výsledky oboch analýz informačných systémov. V súvislosti s uvedenými projektami vystupuje do popredia najmä riešenie otázky konštrukcie inventárnej jednotky v spisovom materiáli, opis obsahu (názvu) inventárnej jednotky a signovanie inventárnej jednotky.

Vedecká rada SÚA SR po hodnotnej diskusii schválila projekty výskumných úloh.

Elo Rákoš

~ ~ ~ ~ ~

O KROK BLIŽSIE K UZAKONENIU NAZVU SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV

Čitateľom je iste známe, že 21. decembra 1989 Fórum slovenských archívárov vyslovilo o.i. požiadavku premenovania štátneho ústredného archívu Slovenskej socialistickej republiky na Slovenský národný archív. S požiadavkou sa stotožnila aj Vedecká archívna rada v marci 1990. V aprílovom čísle nášho časopisu sme publikovali stanoviská riaditeľa tohto archívu p. D. Rusnáka a predsedu Spoločnosti slovenských archívárov p. E. Rákoša k premenovaniu archívu. Naskytla sa ďalšia príležitosť vyjadriť sa k názvu Slovenský národný archív, ktorému niekoľko jednotlivcov akosi nepraje. Dňa 14. 6. 1991 zasadalo kolégium ministra vnútra SR. Na jeho rokovanie bol prizvaný okrem riaditeľa Odboru archívniectva p. P. Kartousa aj predseda SSA p. E. Rákoš. K otázke premenovania

archívu mali možnosť sa obaja vyjadriť. P. Kartous informoval o súčasnom stave riešenia tohto problému. E. Rákoš poukázal na skutočnosť, že otázku pomenovania najväčšieho slovenského archívu prerokovala Slovenská vedecká archívna rada už v roku 1957 a o rok neskôr aj kolégium poverenika vnútra z príležitosti prerokovania návrhu zákona SNR o Slovenskom národnom archíve. K uzákoneniu nedošlo v dôsledku reorganizácie slovenských národných orgánov v roku 1960, kedy bolo zrušené aj Povereníctvo vnútra. Nasledujúce obdobie, hlavne po roku 1969, nebolo priaznivo naklonené uplatneniu takejto požiadavky, preto sa názov Slovenský národný archív do zákona SNR o archívnictve č. 149 z roku 1975 nedostal. Súčasnú demokratické podmienky nám umožňujú uplatniť želanie širokej obce archivárov a historikov. V diskusii sa väčšina členov kolégia vyslovila za názov Slovenský národný archív. Toto pomenovanie kolégium doporučilo p. ministrovi uplatniť v návrhu novely zákona SNR č. 149/1975 Zb.

Elo Rákoš

RESTAURÁTORI A HISTORICI O ODBORNÝCH OTÁZKACH

Pracovníci reštaurátorských a konzervačných laboratórií sa už tradične zúčastňujú na odborných podujatiach, ktoré pravidelne poriada pobočka vedecko-technickej spoločnosti - teraz pobočka ČIS - pôsobiaca pri Státnom ústrednom archíve v Prahe.

Tohtoročný, v poradí už VIII. seminár sa konal v peknom prostredí Šumavy, v Železnej Rude. Podobné pracovné stretnutia s kolegami reštaurátormi z českých a slovenských archívov sú pre nás prínosom, obohatením o nové poznatky a informácie. Prinášajú riešenia aktuálnych problémov reštaurátorskej praxe, oboznamujú s najnovšími spôsobmi reštaurovania a konzervovania archívnych dokumentov.

Slovensko zastupovala v Železnej Rude skupinka 7 odborných pracovníkov s reštaurátorsko-konzervačných pracovísk Matice slovenskej, Univerzitnej knižnice a Státného ústredného archívu SR. Popri vystúpeniach v diskusii sa slovenská časť účastníkov prezentovala dvoma príspevkami, ktoré vzbudili pozornosť svojou aktuálnosťou a spôsobom riešenia pracovného odborného problému. Chemik, Ing. Vladimír Bukovský, CSc. z Matice slovenskej oboznámil účastníkov seminára s poznatkami z výskumu hromadnej neutralizácie papiera a kože. Neutralizácia - odkyslenie, je pre mnohé archívne dokumenty otázkou zachovania alebo degradácie.

Reštaurátorka zo SDA SR Helena Fukatschová referovala o svojich skúsenostiach pri reštaurovaní máp a plánov z osobného fondu Dušana Jurkoviča, vyhotovených na pauzovacom papieri.

Popri reštaurátoroch a chemikoch, ktorí pracujú na záchrane a ochrane archívnych dokumentov sa seminárov zúčastňujú aj historici a archivári, ktorí sa podieľajú na riešení problémov ochrany najstarších a najzácnejších ako aj netradičných dokumentov. Zaujímavá a poučná bola prednáška dr. Z. Kukánovej - Sfragistika a reštaurátor.

Dozvedeli sme sa tiež, že pod patronátom Katedry PVH v Prahe prebehol dvojročný kurz pomocných vied historických pre reštaurátorov a konzervátorov. V blízkej budúcnosti sa plánuje kurz obnoviť. Organizátori radi uvítajú aj záujemcov zo Slovenska.

Helena Fukatschová

* * *

ODHALENIE PAMÄTNEJ TABULE PAVLOVI KRIŽKVI

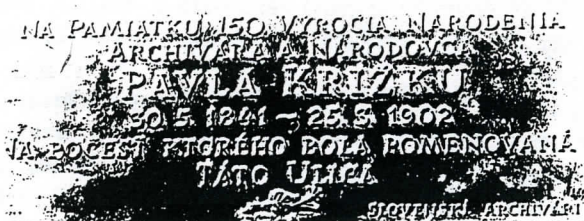
5. júna 1991 v dopoludňajších hodinách prežívala neveliká bratislavská ulička - Križková, nevšednú udalosť. V prítomnosti archivárov z bratislavských pracovísk, zástupcov rezortu, Filozofickej fakulty UK, VAR, SSA i príbuzných Pavla Križku, odhalil minister vnútra SR Ing. Ladislav Pittner, CSc. na budove kde sídli Odbor archívnictva MV SR a Štátny oblastný archív v Bratislave pamätnú tabulu.

Tabuľa pripomína 150. výročie narodenia významného slovenského archivára a národovca Pavla Križku (1841-1902), ktorého meno ulica nesie od roku 1921. Je historickou zhodou náhod, že jedna z ulíc Bratislavy je miestom pôsobenia archívnych inštitúcií a uloženia dôležitých archívnych dokumentov a zároveň je pomenovaná po jednom z národných buditeľov a zakladateľov moderného slovenského archívnictva.

Odhalenie pamätnej tabule Pavla Križku vhodne zapadlo do radu kultúrno - spoločenských podujatí, ktoré na Slovensku prebehli a vyvrcholili v mieste jeho životného pôsobenia v Kremnici.

Bronzovú tabuľu zhotovil podľa vlastného výtvarného návrhu akad. sochár Andrej Peter. Patrí medzi tzv. textové tabule. Tento typ bol zvolený preto, že ušľachtilá kapitála veľmi plasticky evokuje písmo, ako základ archívnictva i dielo Pavla Križku, ktorý sa zaoberal vývinom písma.

Peter Kartous

PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ

NEZÁVISLÉHO DOKUMENTAČNÍHO STŘEDISKA

Všichni si dobře pamatujeme dobu listopadové revoluce a nedávné volební kampaně, kdy zdi našich měst byly zaplaveny pro mnohé z nás dosud zcela neznámými materiály - letáky, plakáty i nejrůznějšími prohlášeními. I nadále vznikají různé tiskové dokumenty, zpravodaje, časopisy a denní periodika, jež v mnoha případech navazují na své předchůdce z dob samizdatu nebo zahraničního exilu.

Tento fond má značnou historickou cenu, a proto je nutné zachovat ho i pro budoucí generace. Současně je svojí informační hodnotou vysoce aktuální. Proto bychom rádi zpřístupnili veškeré tyto tiskové dokumenty ke studiu i pro širší veřejnost. Stávající provozní předpisy v knihovnách a archivní zákon něco takového umožňují pouze v omezené míře.

Naše dokumentační středisko chce být programově nezávislé vůči všem ideovým a politickým proudům v naší společnosti. Rádi bychom navázali spolupráci se všemi politickými stranami, organizacemi, sdruženími, archivy, knihovnými a muzejními pracovišti i jednotlivci, kterým bychom rádi zpřístupnili naše sbírkové fondy. Perspektivně počítáme s vydáváním zpravodaje, jenž bude přinášet informace o aktuálním stavu a složení našich sbírkových fondů a příspěvky k této problematice. Nabízíme výpůjční službu a zhotovování kopií.

Vše, co jsem si předsevzali, nemůžeme ale naplnit bez porozumění veřejností. Proto prosíme všechny vydavatele periodik a jiných tiskovin o laskavé pravidelné zasílání výsledků vlastní práce a poskytnutí i starších výtisků a ostatních materiálů vzniklých z jejich činnosti. Obracíme se i na soukromé majitele dokumentace o její laskavé zprostředkování či zapůjčení za účelem pořízení kopií.

Naše adresa: Nezávislé dokumentační středisko
Bolzanova 7, 110 00 Praha 1

Redakcia v Štátnom ústrednom archíve Slovenskej republiky v Bratislave
Elo Rákoš, František Bokes, Peter Magura. Vychádza 10-krát ročne. Náklad 80 ks